

Коробкова Олена Анатоліївна

Проблеми реалізації принципу солідарності в енергетичній політиці ЄС

УДК 327:620.6 ЄС
DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2024-1.22>

Коробкова Олена Анатоліївна
аспірантка кафедри політології
Одеського національного університету
імені І. І. Мечникова
вул. Дворянська, 2, Одеса, Україна
ORCID: 0009-0009-0090-5065

Досліджено проблему енергетичної солідарності держав-членів ЄС. З'ясовано особливості практичного втілення принципу солідарності в енергетичній політиці ЄС. Визначено зміст принципу солідарності, характеристики енергетичної солідарності. З'ясовано основні проблеми реалізації принципу солідарності в енергетичній сфері ЄС з огляду на відмінності національних інтересів держав-членів. Схарактеризовано процес інституціоналізації принципу солідарності в межах спільної енергетичної політики ЄС. Визначено основні досягнення та проблеми у солідаризації держав ЄС з питань спільної енергетичної політики. Доведено, що хоч принцип солідарності від 1950-х років позиціюється як засадничий принцип ЄС, у кризових ситуаціях він неодноразово виразював слабкість, невизначеність змісту та рамок, і навіть деяке знецінення окремими державами-членами ЄС. Відзначено, що донедавна солідарність була передусім політичним принципом, а не юридично закріпленим обов'язком держав-членів ЄС, що знижувало здатність ЄС реагувати на нові виклики та ризики. Аргументовано, що солідарність держав ЄС у сфері енергетики зумовлена потребою гарантувати енергетичну безпеку, протидіяти вепонізації енергоресурсів, зменшувати залежність від держав-експортерів енергоресурсів, не допустити нездорової змагальності за енергоресурси, продовжити реалізацію кліматичної політики і т. ін. Наголошено, що енергетична солідарність ЄС в умовах нинішніх викликів (безпекових, кліматичних та ін.) проявляється в узгодженні інструментів, які будуть застосовувати учасники енергетичного ринку задля задоволення енергетичних потреб, гарантування енергетичної безпеки. Підкреслено, що енергетична солідарність виходить нині за межі лише взаємодопомоги одних держав іншим у випадку енергетичного дефіциту. Відзначено, що попри ініціативи інституцій ЄС, держави-члени ЄС не мають єдиних підходів до енергетичної політики через інфраструктурні особливості, національні інтереси та інші причини. Констатовано, що ситуація в енергетичному секторі ЄС засвідчує часте превалювання не принципу солідарності, а короткострокових національних (або навіть партійних чи ін.) інтересів.

Ключові слова: ЄС, принцип солідарності, енергетична солідарність, енергетична політика, енергетична безпека, європейська єдність, європейська інтеграція, вепонізація енергоресурсів.

Вступ. Інституції ЄС у публічному дискурсі часто оперують поняттям «солідарність», апелюють до цього принципу при обґрунтуванні рішень щодо гострих та дискусійних питань. Солідарність позиціюють джерелом європейської єдності, важливою цінністю права ЄС, одним зі засадничих принципів ЄС. Однак під час масштабних криз останніх десятиліть в ЄС неодноразово проявлялися недостатня згуртованість держав-членів довкола загроз, неготовність розділяти відповідальність, труднощі досягнення консенсусу і под. У кризових ситуаціях держави-члени ЄС виявляли ніби рефлекс національного суверенітету, чим підривали цінність солідарності. Очевидно, що декларований як засадничий принцип солідарності стикається з багатьма викликами практичної реалізації в межах європейської спільноти. Енергетична сфера є прикладом цьому. Це привертає увагу до вивчення питань: наскільки принцип солідарності характеризує взаємодію держав ЄС в енергетичній сфері? які досягнення та проблеми в енергетичній сфері зумовлені наявним рівнем солідарності держав-членів ЄС?

Мета та завдання. Мета дослідження – з'ясувати особливості практичної реалізації прин-

ципу солідарності в енергетичній політиці ЄС (енергетичної солідарності). Завдання дослідження: 1) визначити зміст принципу солідарності, характеристики енергетичної солідарності; 2) з'ясувати основні проблеми реалізації принципу солідарності в ЄС, де інтереси держав-членів у енергетичній сфері є багато у чому відмінними; 3) схарактеризувати процеси інституціоналізації принципу солідарності в межах спільної енергетичної політики ЄС; 4) визначити основні досягнення та проблеми щодо солідаризації держав ЄС з питань спільної енергетичної політики, гарантування енергетичної безпеки і под.

Методи дослідження. Методологією дослідження виступає неоінституціоналізм та аксіологічний підхід. За допомогою неоінституціоналізму досліджено політику інституцій ЄС та урядів держав-членів ЄС, яка виразає принцип енергетичної солідарності або ж суперечить йому. Аксіологічний підхід дозволив з'ясувати, наскільки значущою є енергетична солідарність як цінність для держав-членів ЄС за нинішніх безпекових, кліматичних та інших викликів.

Результати. Хоч принцип солідарності неодноразово аналізувався з позиції різних наук (політичної,

економічної, юридичної, соціологічної, психологічної та ін.), але наразі він належно не є концептуалізований, потребує теоретико-методологічної чіткості. Погодимось з А. Бартенштейн [4], що поняття солідарності залишається доволі туманним, нечітким. А. Грімел і С. Мі Гіанг слушно відзначають, що солідарність – це цінність, яку необхідно «створити», а інакше вона залишиться «порожнім словом» [29, с. 2]. Дослідниці К. Хухта і Л. Рейнс звернули увагу, що «дух солідарності» тривало був лише вираженням політичного бажання, а не юридично закріпленим обов'язком [17, с. 776]. Р. Флемінг' вважає, що апелювання до солідарності є «радіше програмним твердженням, яке не має конкретного визначення» [14]. Польський учений М. Рись вважає, що солідарність часто розглядається як декларація доброї волі, але не як зобов'язання [27, с. 152]. Бачимо, як у науковому дискурсі акцентується увага на проблемності принципу солідарності, коли йдеться про спільноту держав ЄС.

На думку П. Гіпольда, основа солідарності формується концепцією взаємовигідності або взаємності [15, с. 261]. Дж. Монар у визначенні солідарності вказує на взаємну підтримку акторів тих чи інших відносин [22]. Відтак солідарність зводиться до діяльності в спільних інтересах, підтримки інших держав на противагу діяльності задля захисту національних інтересів. Через таку характеристику принцип солідарності у межах ЄС набуває європейської транснаціональної цінності [26, с. 1070].

Озвучення та формальне закріплення державами спільності інтересів та цінностей має перспективу втілитися у солідарні відносини. При цьому в кожній зі сторін відносин, які ґрунтуються на солідарності, наявний певний власний інтерес. Відтак солідарність не є одностороннім моральним обов'язком одних допомагати тим, хто опинився в уразливому становищі. Для того, щоб солідарність справді була характеристикою взаємин акторів міжнародних відносин, вона виходить за рамки простого морального обов'язку та набуває інституціалізованої форми, увиразнює структуровану, формалізовану та зазвичай довгострокову співпрацю між партнерами, між якими є довіра.

Формально усі держави-члени ЄС погоджуються щодо важливості принципу солідарності для ефективного функціонування їх інтеграційного об'єднання. Однак коли доходить до застосування цього принципу для розв'язання конкретної проблеми, то проявляється уся невизначеність змісту та меж солідарності [29, с. 162]. Солідарність держав ЄС, яка постулювалася як настанова до дій, часто не приймалася і не приймається нині усіма державами як практичне керівництво до дії.

Труднощі практичної реалізації принципу солідарності стосуються різних сфер функціонування ЄС. Упродовж останніх десятиліть є чимало прикладів цьому, зокрема:

– криза державних боргів в Єврозоні. Коли Греція, Іспанія, Португалія, Кіпр на найгострішому етапі кризи (2009–2011 рр.) просили про солідарність, то передусім Німеччина та держави Північної Європи озвучували звинувачення у марнотратстві, надвеликих позиках тощо;

– міграційна криза [2], особливо у 2015–2016 роках. Понад мільйон біженців зі Сирії, Іраку, Афганістану, Лівії та ін. держав прибули передусім до Греції, Італії та Мальти. Частина держав ЄС у цій ситуації надали допомогу, однак були й такі держави (Угорщина, Польща, Чехія, Словаччина), що відмовилися, заперечили запровадження квот на прийняття біженців [31] і виступили за «гнучку солідарність». Такий тип солідарності передбачає, що держави ЄС мають самостійно визначати свій внесок у розв'язання проблеми, а будь-який механізм розподілу має бути добровільним;

– відсутність консенсусу в умовах пандемії коронавірусу [18]. У перші місяці цієї пандемії держави ЄС накладали обмеження на експорт певних медичних товарів до інших держав ЄС. Далі серед держав ЄС спостерігалася контрпродуктивна боротьба за вакцини. Це знижувало ефективність ЄС реагувати на пандемію коронавірусу.

Відтак уразливість солідарності проявляється саме в кризових, надзвичайних ситуаціях [6, с. 70], а у держав ЄС ситуативно «формується власне бачення солідарності, яке ґрунтується на національному уявленні, що ускладнює створення європейської концепції солідарності» [1, с. 107]. Причинами цього, на нашу думку, є зокрема й те, що в основоположних документах ЄС поняття «солідарність», його межі, сфери потенційного поширення і т. ін. згадуються, але чітко не визначаються. В договорах ЄС наявні дуже неконкретизовані формулювання, наприклад, «держави-члени повинні діяти в дусі солідарності», «виявляти взаємну солідарність», «зміцнювати та розвивати солідарність» і под. До нечіткості та образності вдавалися у виступах й високопосадовці ЄС. Наприклад, експрезидент Європейської Комісії Ж.-К. Юнкер говорив про солідарність як «клей, який утримує наш Союз разом» [13].

Про солідарність як базову цінність ЄС йдеться у ст. 2 Договору про Європейський Союз: «Союз засновано на цінностях поваги до людської гідності, свободи, демократії, рівності, верховенства права та поваги до прав людини, зокрема осіб, що належать до меншин. Ці цінності є спільними для всіх держав-членів у суспільстві, де панує плюралізм, недискримінація, толерантність, правосуддя, солідарність та рівність жінок і чоловіків» [7]. Тобто уже констатоване «панування» солідарності. Стаття 3(1) згаданого Договору зобов'язує Союз сприяти солідарності як меті [19, с. 44].

Щодо поняття «енергетична солідарність», то при його визначенні вітчизняні дослідниці

І. Манаєнко та Т. Симоненко вказали на «сукупність інструментів, ініціатив та характер поведінки учасників енергетичного ринку» задля «забезпечення енергією та задоволення потреб виробітку, транзиту, перерозподілу та споживання енергії», «задоволення потреб всіх зацікавлених учасників у забезпеченні енергетичної безпеки» [1, с. 107].

Норвезька дослідниця К. Банет вважає, що «енергетична солідарність є вираженням взаємодопомоги між державами, коли одна з них стикається з критичним порушенням енергопостачання; вона поширюється на глибшу енергетичну співпрацю, коли держави вирішують об'єднати свої енергетичні ресурси та інтегрувати свої енергетичні системи» [3, с. 401]. Погодимось зі згаданою ученою, що енергетична солідарність має три виміри: 1) символічний – словесні декларації про підтримку; 2) фактичний – конкретна допомога 3) юридичний – закріплення в правових угодах норми про солідарність, механізми її забезпечення.

Потребу в енергетичній солідарності зумовлюють передусім загрози енергетичній безпеці через: зумисні дії людей (тероризм, війни і под.); технологічні збої (у виробництві, транспортуванні, постачанні енергоресурсів); природні явища, що впливають на видобуток, транспортування енергоресурсів (екстремальна спека, засуха, ураган, повені тощо) та інші причини.

Енергетична солідарність набуває щораз більшого значення упродовж двох останніх десятиліть. Це засвідчує як висхідну глобальну взаємозалежність держав в енергетичній сфері, так і нові геополітичні реалії [3, с. 399]. У ситуації, коли енергетична політика ЄС щораз більше визначається геополітикою, кліматичними змінами та низкою інших проблем, роль енергетичної солідарності між державами-членами різко зросла. Потреба у солідарності зумовлена, найперше, тим фактом, що ЄС не є автономним, незалежним у сфері енергетики суб'єктом, а імпортує понад 50% енергоресурсів. Боротьба за енергоресурси (і викопне паливо, і критичні метали та мінерали, необхідні для впровадження «чистих» технологій), недопущення енергетичного дефіциту є одним з пріоритетів для урядів держав ЄС. Та роль, яку енергоресурси відіграють нині, вимагає в сучасних реаліях активної співпраці держав, узгодження енергетичних стратегій, недопущення нездорової змагальності за енергоресурси.

На значущість практичного втілення принципу солідарності ще у 1950 році звернув увагу один з ініціаторів європейської інтеграції Р. Шуман: «Європу не вдасться створити одразу або ж відповідно до єдиної схеми. Натомість потрібні конкретні досягнення, які приведуть до вироблення справжньої солідарності» [28]. Принцип солідарності став основою інтеграції від початку об'єднавчих процесів європейських держав [12]. Проте десятиліт-

тями він стосувався у загальному функціонування ЄС, але не був закріплений на практиці у вторинному законодавстві ЄС. Це стосувалося власне й політики у сфері енергетики [14].

Утворення у 1951 році Європейського об'єднання вугілля і сталі стало одним з перших кроків до європейської інтеграції та реалізації принципу солідарності в енергетичній сфері. У преамбулі Договору про заснування Європейського співтовариства вугілля та сталі констатовано: «Європу можна побудувати лише через реальні практичні досягнення, які передусім створять реальну солідарність, а також через створення спільних основ економічного розвитку» [30]. Однак, до прикладу, коли через теплу зиму 1954–1955 років на спільному ринку був надлишок вугілля, держави-учасниці Європейського співтовариства вугілля та сталі (Бельгія, ФРН, Італія, Люксембург, Нідерланди та Франція) захищали передусім власних виробників і не дотримувалися спільних правил Співтовариства.

Наступним кроком у інституціоналізації енергетичної солідарності були Римські договори 1957 року, які передбачали заснування Європейської спільноти з атомної енергії. Цим було закладено основу співпраці європейських держав у сфері мирного використання ядерної енергії. Однак, якщо тоді ядерна енергетика розглядалася як одна з опор європейської інтеграції, то віднедавна вона є найбільш суперечливою темою енергетичного переходу в Європі. Нині в ЄС тема ядерна енергетика не зближує, а навпаки роз'єднує держави. Однак в умовах нинішніх викликів енергетичній безпеці нині зростає ймовірність, що держави ЄС можуть укласти угоду щодо ядерної енергетичної політики ЄС. Це може стати проявом реалізації принципу солідарності.

Відзначимо, що після набуття чинності у 2009 році нової базової угоди щодо принципів функціонування ЄС (Лісабонський договір) принцип енергетичної солідарності було закріплено [16]. Держави-члени ЄС відтак зобов'язані допомагати іншим державам ЄС, які переживають енергетичну кризу [14]. Статті 122 і 194 Договору про функціонування Європейського Союзу стали правовою основою для прийняття юридично обов'язкового законодавства в енергетичному секторі. Так, стаття 122 Договору дозволяє Європейській Раді за пропозицією Європейської Комісії «в дусі солідарності між державами-членами, прийняти рішення щодо заходів, доречних в економічній ситуації, зокрема у випадку серйозних ускладнень у постачанні деяких товарів, особливо у сфері енергетики» [7].

Стаття 122 Договору про функціонування Європейського Союзу використана як основа для трьох спеціальних правових інструментів у сфері енергетики – однієї директиви щодо безпеки постачання

газу (2004 р.) та двох директив щодо мінімальних запасів нафти (2006, 2009 рр.) [8; 9; 10]. Усі ці інструменти містять посилання на солідарність, адже від 2005 року через російсько-українські газові конфлікти неодноразово фіксувалися кризові ситуації в енергетичному секторі держав ЄС. Отже, на тлі кризових ситуацій з постачанням енергоресурсів інституції ЄС розпочали розробку спільної енергетичної політики, пріоритетом якої була саме безпека постачання енергоресурсів. Директива про внутрішній ринок 2009 року [10] та Регламент ЄС щодо регулювання безпеки постачання 2010 року [25] передбачали, що у разі збоїв у постачанні держави ЄС, які регіонально пов'язані, підтримають одна одну енергоресурсами. Це мало стати відповіддю на деякий егоїзм у поведінці тих держав ЄС, які перешкоджали руху газу в інші держави.

Якщо стаття 122 Договору про функціонування Європейського Союзу застосовується лише у випадках, коли виникають серйозні труднощі щодо постачання енергоресурсів, то стаття 194 є загальною правовою основою для всіх заходів енергетичної політики. Ця правова норма спрямована на забезпечення функціонування енергетичного ринку та безпеки енергопостачання до держав ЄС, сприяння ефективному використанню енергії та енергозбереженню, розвиток нових і відновлюваних форм енергії, сприяння взаємозв'язаності енергетичних мереж [7].

Зауважимо, що попри дію статей 122 та 194 Договору про функціонування Європейського Союзу, поняття солідарності все ще характеризувалося «концептуальною розмитістю» [29], а взаємопідтримка держав-членів залишалася переважно номінальною [21]. У своїх зусиллях розробити та реалізувати спільну енергетичну політику ЄС стикався зі значними викликами. Окремі держави ЄС здійснювали політику, яка засвідчувала пріоритетність національних інтересів в енергетичному секторі, а не прагнення до європейської солідарності. Однак при цьому посилювалося розуміння того, що без спільної відповідальності за загальноєвропейські інтереси неможливе гарантування енергетичної безпеки в межах ЄС.

Коли Росія анексувала Крим та почала війну проти України держави ЄС підтвердили наміри гарантувати енергетичну безпеку у випадку припинення постачання російського газу. Так, Європейська мережа операторів систем транспортування газу (ENTSOG) представила ситуаційний сценарій [20], який моделював ймовірне припинення постачання російського газу й дій урядів держав ЄС взимку 2014–2015 років. У цьому сценарії роль співпраці держав ЄС була визначальною.

Також в умовах нових безпекових викликів розпочалися інституційні реформи. Зокрема, до складу Європейської Комісії увели посаду комісара з питань кліматичних змін та енергетики,

запроваджена посада віце-президента з питань Енергетичного союзу. У 2015 році засновано Енергетичний союз задля, найперше, створення єдиного ринку енергії. Досі національна відокремленість енергетичних ринків призводила не лише високих цін на енергоносії, а й до високого ступеню залежності від постачальників, особливо – Росії. При створенні Енергетичного Союзу основними завданнями було означено диверсифікацію постачальників енергоносіїв, з'єднання національних газотранспортних систем між собою, що дозволило б передавання енергоресурсів у межах єдиного ринку. Енергетичний Союз створили, щоб надати енергетичній політиці спільну європейську парасольку і завдяки цьому контролювати європейську енергетичну перспективу. Однак зауважимо, що у 2015 році, коли створювалася ця інституція, не йшлося про спільну закупівлю газу; це заактуалізувалося у 2022 році на тлі повномасштабної російської агресії на території України.

У 2017 році в ході реформи регулювання безпеки постачання газу в межах ЄС прийнято Регламент (ЄС) 2017/1938 [24]. Цей документ визначав, як уможливити безперебійне постачання газу за наявності проблем з постачанням, зміни клімату тощо і при цьому не допустити кризи на ринку енергоресурсів. Тоді ж держави ЄС розробили форму страхової солідарності (insurance solidarity) для колективного посилення безпеки енергопостачання.

У 2021 році Суд ЄС у справі C-848/19 P – Germany v Poland [5], яка стосувалася ринку газу, встановив, що енергетична солідарність є юридично обов'язковим принципом енергетичного законодавства ЄС. У рішенні щодо справи газопроводу OPAL¹ за позовом Польщі Суд ЄС надав визначення принципу енергетичної солідарності, однак не визначив чітких характеристик, які визначали б зміст принцип енергетичної солідарності і які можна було б використати в подальшому.

Фактично до рішення Суду ЄС у справі газопроводу OPAL існувало вкрай обмежене розуміння формальної ролі солідарності як правової норми в енергетичному законодавстві ЄС. Рішення Великої палати Суду ЄС 2021 року в цій справі змінило тлумачення енергетичної солідарності з політич-

¹ Газопровід OPAL з'єднував «Північний потік-1» з газотранспортною системою Центральної і Західної Європи. Спершу російська компанія «Газпром» могла використовувати лише 50% потужностей газопроводу, але у жовтні 2016 року Європейська Комісія дозволила «Газпрому» бути учасниками аукціонів на прокачування цим газопроводом. Відтак було отримано доступ ще приблизно до 20–30% потужностей OPAL. Власне Польща оскаржила рішення розширити доступ «Газпрому» у Суді ЄС. Польща наполягала, що збільшення здатності газопроводу OPAL російським «Газпромом» посилить залежність ЄС від російських поставок газу, загрожуватиме енергетичній безпеці. Суд погодився з цим аргументом і вирішив, що рішення Європейської Комісії було ухвалене з порушенням принципу енергетичної солідарності. Хоч Німеччина, яка на той час ще активно співпрацювала з Росією, подавала апеляцію на рішення Суду ЄС, але вона була відхилена Великою палатою Суду ЄС (липень 2021 р.).

ного поняття («дух солідарності») на юридично обов'язковий принцип. Це впливає з того, що принцип солідарності є фундаментальним принципом ЄС, який покладений в основу всієї правової системи ЄС. Відтак Суд ЄС ухвалив, що енергетична солідарність не має обмежуватися надзвичайними ситуаціями. Цей принцип передбачає зобов'язання ЄС та держав-членів урахувати інтереси інших акторів. Також ЄС та держави-члени повинні докладати зусиль, щоб запобігти негативному впливу на інтереси ЄС та держав-членів ЄС щодо безпеки постачання енергоресурсів, диверсифікації джерел постачання тощо. При реалізації спільної енергетичної політики інтереси як ЄС, так і держав-членів мають бути збалансованими, якщо виникає якийсь конфлікт. Також Судом ЄС було розширено сферу поширення принципу енергетичної солідарності. Вона вийшла за межі лише енергетичної безпеки і охопила інші цілі, закріплені статті 194 Договору про функціонування Європейського Союзу. Йдеться про забезпечення функціонування енергетичного ринку, сприяння енергоефективності та енергозбереженню, розвитку нових і відновлюваних форм енергії, взаємозв'язку енергетичних мереж і т. ін.

Рік після рішення у справі OPAL був бурхливим для європейського енергетичного сектора. Гострий шок у постачанні енергоносіїв, спричинений російським вторгненням в Україну, призвів до різкого зростання цін на енергоносії, дестабілізуючи енергетичну безпеку Європи та загрожуючи її економіці [23]. Ця криза мала наслідком найвищий рівень інфляції за десятиліття, кризу вартості життя, макроекономічну нестабільність тощо. У відповідь за дуже короткий проміжок часу ЄС прийняв кілька правових інструментів для пом'якшення енергетичної кризи. Ці надзвичайні інструменти значною мірою спираються на ідею солідарності та підкреслюють її роль у реагуванні ЄС на загрози енергетичній безпеці. Як слушно відзначив виконавчий директор Міжнародного енергетичного агентства Ф. Біроль, «єдність і солідарність мають бути відмінними рисами нашої відповіді на [цю] кризу» [32, с. 3].

Відтак на тлі динамічних змін на ринку енергетичних ресурсів, вепонізації Росією енергоресурсів та інших викликів кількох останніх років ЄС реалізує важливі енергетичні ініціативи: план спільних дій REPowerEU, Стратегія зовнішньої енергетичної взаємодії ЄС, запуск Європейського водневого банку, ухвалення нових підходів ЄС щодо енергоефективності (Директива (ЄС) 2023/1791), запуск платформи для спільних закупівель енергоресурсів AggregateEU і т. д. Реалізація згаданих та інших ініціатив в енергетичній сфері передбачає солідарність держав-членів ЄС. При цьому зауважимо, що багато проблем зберігаються, що не дозволяє говорити про цілковиту солідарність держав ЄС

у реалізації спільної енергетичної політики навіть з огляду на нинішні численні загрози та виклики.

Висновки. Хоч принцип солідарності від 1950-х років позиціюється як засадничий принцип ЄС, у кризових ситуаціях він неодноразово увиразнював слабкість, невизначеність змісту та рамок, і навіть деяке знецінення окремими державами-членами ЄС. Солідарність тривалий час була передусім політичним принципом, а не юридично закріпленим обов'язком держав-членів ЄС. Це знижувало загальну стійкість ЄС, здатність ефективно й оперативно реагувати на нові виклики та ризики.

Солідарність держав ЄС у сфері енергетики зумовлена потребою гарантувати енергетичну безпеку, зменшити залежність від держав-експортерів енергоресурсів, не допустити нездорову змагальність за енергоресурси, продовжити реалізацію кліматичної політики і т. ін. Енергетична солідарність ЄС в умовах нинішніх викликів (безпекових, кліматичних та ін.) проявляється в узгодженні тих інструментів, які застосовуватимуть учасники енергетичного ринку задля задоволення енергетичних потреб, гарантування енергетичної безпеки. Енергетична солідарність виходить нині за межі взаємодопомоги держав у випадках критичного порушення енергопостачання. ЄС робить кроки до поширення енергетичної солідарності на глибшу енергетичну співпрацю, яка ґрунтується на довірі, спільності інтересів, а також юридичному закріпленні норм про солідарність держав-членів ЄС.

Зауважимо, що попри ініціативи інституцій ЄС чимало держав ЄС зберігають доволі відмінні національні підходи щодо енергоресурсів. Держави ЄС як мали, так і мають донині відмінні інфраструктурні можливості в сфері енергетики, особливі національні інтереси. Для багатьох держав-членів ЄС спільні «правила гри» в енергетичній сфері стали викликом з огляду на національні інтереси, пріоритети правлячих політичних сил, наявні довгострокові угоди і т. ін. Хоч солідарність держав ЄС у енергетичній сфері визначена настановою до дій, однак поспішним був би висновок про те, що вона уже прийнята усіма як безумовне керівництво до дій. Ситуація у енергетичному (і не лише) секторі ЄС засвідчує, що часто превалює не принцип солідарності заради європейського майбутнього, а національні інтереси держав-членів ЄС.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Манаєнко І., Симоненко Т. Енергетична солідарність країн ЄС в умовах викликів міжнародного бізнес-середовища. *Збірник тез доповідей IV Міжнародної науково-практичної конференції «Бізнес, інновації, менеджмент: проблеми та перспективи»* (м. Київ, 20 квітня 2023 р.). Київ: КПІ ім. І. Сікорського, 2023. С. 107.
2. Agustín Ó. G., Jørgensen M. B. From refugee crisis to a crisis of solidarity? / Ó. G. Agustín, M. B. Jørgensen (Eds.), *Solidarity and the "Refugee Crisis" in Europe*. Cham: Springer International Publishing, 2019. P. 1–21.

3. Banet C. Legal mechanisms to ensure energy solidarity in international and EU law / C. Bailliet (ed.), *Research Handbook on International Solidarity Law*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2024. P. 399–420.
4. Bartenstein A. EU solidarity requires distribution of responsibilities. *The Loop. ECPR'S Political Sciences Blog*. URL: <https://theloop.ecpr.eu/eu-solidarity-requires-distribution-of-responsibilities/>
5. C-848/19 P – Germany v Poland. *Court of Justice of the European Union*. URL: <https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=C-848/19>
6. Casolari F. EU loyalty and the protection of Member States' national interests: A mapping of the law / M. Varju (ed.), *Between compliance and particularism: Member State Interests and European Union Law*. Springer 2019. 338 p.
7. Consolidated Version of the Treaty on European Union. *EUR-Lex*. URL: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:2bf140bf-a3f8-4ab2-b506-fd71826e6da6.0023.02/DOC_1&format=PDF
8. Council Directive 2004/67/EC of 26 April 2004 concerning measures to safeguard security of natural gas supply. *EUR-Lex*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2004/67/oj>
9. Council Directive 2006/67/EC of 24 July 2006 imposing an obligation on Member States to maintain minimum stocks of crude oil and/or petroleum products (Codified version). *EUR-Lex*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2006/67/oj>
10. Council Directive 2009/119/EC of 14 September 2009 imposing an obligation on Member States to maintain minimum stocks of crude oil and/or petroleum products. *EUR-Lex*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2009/119/oj>
11. Directive 2009/73/EC of the European Parliament and of the Council of 13 July 2009 concerning common rules for the internal market in natural gas and repealing Directive 2003/55/EC. *EUR-Lex*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:21:0094:0136:en:PDF>
12. Domurath I. The three dimensions of solidarity in the EU legal order: limits of the judicial and legal approach. *Journal of European Integration*. 2013. № 35. P. 459–475.
13. European Commission. State of the Union Address 2016: Towards a better Europe – a Europe that protects, empowers and defends. *European Commission*. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/SPEECH_16_3043
14. Fleming R. A legal perspective on gas solidarity. *Energy Policy*. 2019. Vol. 124. Is. C. P. 102–110.
15. Hipold P. Understanding solidarity within EU law: An analysis of the 'islands of solidarity' with particular regard to Monetary Union. *Yearbook of European Law*. 2015. № 34. P. 257–285.
16. Hosli M., Kreppel A., Plechanovová B., Verdun A. Decision-making in the European Union before and after the Lisbon Treaty. *West European Politics*. 2013. № 36. P. 1121–1127.
17. Huhta K., Reins L. Solidarity In European Union Law And Its Application In The Energy Sector. *International and Comparative Law Quarterly*. 2023. № 72 (3). P. 771–791.
18. Joppe A. European Union Solidarity, Illustrated by the Covid-19 Crisis: What Does European Union Solidarity Mean in the Context of Free Movement of Goods and Persons and How is this Illustrated by the Response to the Covid-19 Pandemic? *Utrecht Law Review*. 2021. № 17 (3). P. 130–142.
19. Küçük E. Solidarity in EU law: An elusive political statement or a legal principle with substance? / A. Biondi, E. Dagilyte, E. Küçük (eds.), *Solidarity in EU law: legal principle in the making*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing 2018. P. 38–60.
20. Lebois O. The Ukraine crisis and EU SoS Overview of Stress Test modelling by ENTSOG. European Network of Transmission System Operators for Gas. URL: https://eepublicdownloads.entsoe.eu/clean-documents/events/2014/141202_TSO_Cooperation_and_Security_of_Supply_The_Ukraine_Crisis_and_EUS_SoS_Olivier%20Lebois.pdf
21. Mišik M., Nosko A. Each one for themselves: Exploring the energy security paradox of the European Union. *Energy Research & Social Science*. 2023. Vol. 99, article 103074. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2214629623001342>
22. Monar J. Solidarity as a challenge for the EU: The case of justice and home affairs. *EU Studies in Japan*. 2015. № 35. P. 1–27.
23. Osička J., Černoch F. European energy politics after Ukraine: The road ahead. *Energy Research & Social Science*. 2022. Vol. 91, article 102757. URL: <https://doi.org/10.1016/j.erss.2022.102757>
24. Regulation (EU) 2017/1938 of the European Parliament and of the Council of 25 October 2017 concerning measures to safeguard the security of gas supply and repealing Regulation (EU) No 994/2010. *EUR-Lex*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32017R1938&from=EN>
25. Regulation (EU) No 994/2010 of the European Parliament and of the Council of 20 October 2010 concerning measures to safeguard security of gas supply and repealing Council Directive 2004/67/EC. *EUR-Lex*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:295:0001:0022:EN:PDF>
26. Ross M. Promoting solidarity: from public services to a European model of competition? *Common Market Law Review*. 2007. № 44. P. 1057–1080.
27. Ryś M. The principle of energy solidarity clarified: a certain way to uncertainty. *Revista de Derecho Comunitario Europeo*. 2022. № 71. P. 149–167.
28. Schuman Declaration May 1950. *European Union*. URL: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/history-eu/1945-59/schuman-declaration-may-1950_en
29. Solidarity in the European Union: A fundamental value in crisis / Grimm A., S. My Giang (eds.). Cham: Springer International Publishing, 2017. 175 p.
30. Treaty Establishing the European Coal and Steel Community. *EUR-Lex*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:11951K:EN:PDF>
31. Visegrad Group. Joint Statement of the Heads of Governments of the V4 Countries. Bratislava, 2016. *Visegrad Group*. URL: <https://www.visegradgroup.eu/calendar/2016/joint-statement-of-the-160919>
32. World Energy Outlook 2022. Paris, International Energy Agency, 2022. 524 p.

REFERENCES:

1. Manaienko, I., Symonenko, T. (2023). Enerhetychna solidarnist krain EU v umovakh vyklykiv mizhnarodnoho biznes-seredovyshcha. [Energy solidarity of the EU countries in the face of challenges of the international business environment]. In *Zbirnyk tez dopovidei IV Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii «Biznes, innovatsii, menedzhment: problemy ta perspektyvy» [Collection of abstracts of the IV International Scientific and Practical Conference "Business, Innovation, Management: Problems and Prospects"]* (Kyiv, 20 April 2023). Kyiv: National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute", p. 107 [in Ukrainian].
2. Agustín, Ó. G., Jørgensen, M. B. (2019). From refugee crisis to a crisis of solidarity? In Ó. G. Agustín, M. B. Jørgensen (Eds.), *Solidarity and the "Refugee Crisis" in Europe*. Cham: Springer International Publishing, p. 1-21 [in English].
3. Banet, C. (2024). Legal mechanisms to ensure energy solidarity in international and EU law. In C. Bailliet (ed.), *Research Handbook on International Solidarity Law*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, p. 399-420 [in English].
4. Bartenstein, A. EU solidarity requires distribution of responsibilities. *The Loop. ECPR'S Political Sciences Blog*. URL: <https://theloop.ecpr.eu/eu-solidarity-requires-distribution-of-responsibilities/> [in English].
5. C-848/19 P – Germany v Poland. *Court of Justice of the European Union*. URL: <https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=C-848/19> [in English].
6. Casolari, F. (2019). EU loyalty and the protection of Member States' national interests: A mapping of the law. In M. Varju (ed.), *Between compliance and particularism: Member State Interests and European Union Law*. Springer. 338 p. [in English].
7. Consolidated Version of the Treaty on European Union (2012). *EUR-Lex*. URL: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:2bf140bf-a3f8-4ab2-b506-fd71826e6da6.0023.02/DOC_1&format=PDF [in English].
8. Council Directive 2004/67/EC of 26 April 2004 concerning measures to safeguard security of natural gas supply (2004). *EUR-Lex*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2004/67/oj> [in English].
9. Council Directive 2006/67/EC of 24 July 2006 imposing an obligation on Member States to maintain minimum stocks of crude oil and/or petroleum products (Codified version) (2006). *EUR-Lex*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2006/67/oj> [in English].
10. Council Directive 2009/119/EC of 14 September 2009 imposing an obligation on Member States to maintain minimum stocks of crude oil and/or petroleum products (2009). *EUR-Lex*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2009/119/oj> [in English].
11. Directive 2009/73/EC of the European Parliament and of the Council of 13 July 2009 concerning common rules for the internal market in natural gas and repealing Directive 2003/55/EC (2009). *EUR-Lex*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:211:0094:0136:en:PDF> [in English].
12. Domurath, I. (2013). The three dimensions of solidarity in the EU legal order: limits of the judicial and legal approach. *Journal of European Integration*, 35, 459–475 [in English].
13. European Commission. State of the Union Address 2016: Towards a better Europe – a Europe that protects, empowers and defends. *European Commission*. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/SPEECH_16_3043 [in English].
14. Fleming, R. (2019). A legal perspective on gas solidarity. *Energy Policy*, 124 (C), 102-110 [in English].
15. Hipold, P. (2015). Understanding solidarity within EU law: An analysis of the 'islands of solidarity' with particular regard to Monetary Union. *Yearbook of European Law*, 34, 257-285 [in English].
16. Hosli M., Kreppel A., Plechanovová B., Verdun A. Decision-making in the European Union before and after the Lisbon Treaty. *West European Politics*. 2013. № 36. P. 1121-1127 [in English].
17. Huhta, K., Reins, L. (2023). Solidarity In European Union Law And Its Application In The Energy Sector. *International and Comparative Law Quarterly*, 72(3), 771-791 [in English].
18. Joppe, A. (2021). European Union Solidarity, Illustrated by the Covid-19 Crisis: What Does European Union Solidarity Mean in the Context of Free Movement of Goods and Persons and How is this Illustrated by the Response to the Covid-19 Pandemic? *Utrecht Law Review*, 17(3), 130-142 [in English].
19. Küçük, E. (2018). Solidarity in EU law: An elusive political statement or a legal principle with substance? In A. Biondi, E. Dagilyte & E. Küçük (eds.), *Solidarity in EU law: legal principle in the making*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, p. 38-60 [in English].
20. Lebois, O. (2014). The Ukraine crisis and EU SoS Overview of Stress Test modelling by ENTSOG. European Network of Transmission System Operators for Gas. URL: https://eepublicdownloads.entsoe.eu/clean-documents/events/2014/141202_TSO_Cooperation_and_Security_of_Supply_The_Ukraine_Crisis_and_EUS_SoS_Olivier%20Lebois.pdf [in English].
21. Mišić, M., Nosko, A. (2023). Each one for themselves: Exploring the energy security paradox of the European Union. *Energy Research & Social Science*, 99, article 103074. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2214629623001342> [in English].
22. Monar, J. (2015). Solidarity as a challenge for the EU: The case of justice and home affairs. *EU Studies in Japan*, 35, 1-27 [in English].
23. Osička, J., Černoch, F. (2022). European energy politics after Ukraine: The road ahead. *Energy Research & Social Science*, 91, article 102757. URL: <https://doi.org/10.1016/j.erss.2022.102757> [in English].
24. Regulation (EU) 2017/1938 of the European Parliament and of the Council of 25 October 2017 concerning measures to safeguard the security of gas supply and repealing Regulation (EU) No 994/2010 (2017). *EUR-Lex*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32017R1938&from=EN> [in English].
25. Regulation (EU) No 994/2010 of the European Parliament and of the Council of 20 October 2010 concerning measures to safeguard security of gas supply and repealing Council Directive 2004/67/EC (2010). *EUR-Lex*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:295:0001:0022:EN:PDF> [in English].

26. Ross, M. (2007). Promoting solidarity: from public services to a European model of competition? *Common Market Law Review*, 44, 1057–1080 [in English].

27. Ryś, M. (2022). The principle of energy solidarity clarified: a certain way to uncertainty. *Revista de Derecho Comunitario Europeo*, 71, 149-167 [in English].

28. Schuman Declaration May 1950 (2020). *European Union*. URL: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/history-eu/1945-59/schuman-declaration-may-1950_en [in English].

29. Solidarity in the European Union: A fundamental value in crisis / Grimm A., S. My Giang (eds.). Cham:

Springer International Publishing, 2017. 175 p. [in English].

30. Treaty Establishing the European Coal and Steel Community (2017). *EUR-Lex*. URL: <https://eur-ex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:11951K:EN:PDF> [in English].

31. Visegrad Group (2016). Joint Statement of the Heads of Governments of the V4 Countries. *Visegrad Group*. URL: <https://www.visegradgroup.eu/calendar/2016/joint-statement-of-the-160919> [in English].

32. World Energy Outlook 2022 (2022). Paris, International Energy Agency, 524 p. [in English].

Problems of implementing the principle of solidarity in the EU energy policy

Korobkova Olena Anatoliivna

Postgraduate Student at the Department of Political Science
Odesa I. I. Mechnikov National University
Dvorianska Ave., 2, Odesa, Ukraine
ORCID: 0009-0009-0090-5065

The problem of energy solidarity of the EU member states is studied. The features of practical implementation of the principle of solidarity in the EU energy policy are determined. The content of the solidarity principle and characteristics of energy solidarity are defined. The main problems of implementing the principle of solidarity in the EU energy sector are identified, taking into account the differences in the national interests of the Member States. The process of institutionalisation of the solidarity principle within the framework of the EU's common energy policy is characterised. The main achievements and problems in the solidarity of the EU member states on the common energy policy are identified. It is proved that although the principle of solidarity has been positioned as a fundamental principle of the EU since the 1950s, in crisis situations it has repeatedly revealed weakness, uncertainty of content and framework, and even some devaluation by individual EU member states. It is noted that until recently, solidarity was primarily a political principle rather than a legally binding obligation of the EU Member States, which reduced the EU's ability to respond to new challenges and risks. It is argued that the solidarity of the EU states in the energy sector is driven by the need to guarantee energy security, counteract the weaponization of energy resources, reduce dependence on energy exporting countries, prevent unhealthy competition for energy resources, continue to implement climate policy, etc. It is emphasised that the EU's energy solidarity in the face of current challenges (security, climate, etc.) is manifested in the harmonisation of instruments to be used by energy market participants to meet energy needs and ensure energy security. It is emphasised that energy solidarity now goes beyond the mutual assistance of some states to others in the event of an energy deficit. It is noted that, despite the initiatives of the EU institutions, the EU Member States do not have common approaches to energy policy due to infrastructure features, national interests and other reasons. It is stated that the situation in the EU energy sector often demonstrates the prevalence of short-term national (or even party or other) interests rather than the principle of solidarity.

Key words: EU, principle of solidarity, energy solidarity, energy policy, energy security, European unity, European integration, weaponization of energy resources.